

12 (24) | Грудень 2014

ВІСНИК

Світової Федерації
Українських Лемківських
Об'єднань

*Батьки
Миколай*

**Миколаю - Миколаю! Всі на тебе ми чекаєм!
Приходи у кожен дім, Щоб добробут був у нім!**

ЗМІСТ

Наші справи

До Українців поза лінією Керзона в справі виселення 4

Політико-правові наслідки депортації українців з Польщі 6

Наші люди

Обговорено головні завдання Союзу русинів-українців СР на 2015 рік..... 15

Відійшов у вічність великий син Лемківщини Володимир Ардан 17

Українська молодь Пряшівщини: Різдво 17

Перше засідання клубу «Дзвони Лемківщини» 20

Видано монографію О. Богдана Праха «Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2-х томах» 22

Культура

Свят вечір на околицях Сянока, Польща 24

Пряшівський театр імені Духновича вступив у новий сезон із українською прем'єрою 26

Мої перші та останні дні у повстанських рядах на рідній Лемківщині 29

Звернення редакції «Нового життя» до своїх читачів 31

Сила лемківської кухні 32

Оголошення та анонси 38

Ми пам'ятаємо 38

Головний редактор: Софія Федина

Редакційний Назар Радь
колектив: Тарас Радь
Олесь Куйбіда
Богдан Сиванич

Дизайн: Віктор Дудяк

**Вісник СФУЛО. ©. Офіційне видання
Світової Федерації Українських
Лемківських Об'єднань.
Виходить раз на місяць.**

Основна мета часопису – динамічно висвітлювати діяльність усіх суб'єктів СФУЛО.

Номери вісника можна буде скачати зі сайту СФУЛО: www.sfulo.com/biblioteka
Адреса редакції: visnyk.sfulo@gmail.com.
Можна надсилати свої матеріали.
Рішення про публікацію прийматиме редакційна рада.

Світова Федерація Українських Лемківських Об'єднань (СФУЛО) - неурядова міжнародна громадська організація, яка об'єднує українські лемківські спільноти України, Польщі, Словаччини, Сербії, Хорватії, Канади та США. Основна мета діяльності - забезпечення та захист законних соціальних, економічних, творчих, етнічних, національно-культурних та інших інтересів лемків; розвиток та популяризація лемківської культурної спадщини і духовності на засадах законності, демократії, добровільності та самоврядування.

Офіційна сторінка в інтернеті
www.sfulo.com.

Вступне слово...

Ось і проминув 2014 рік... Рік буремний, наповнений великими втратами, постійною роботою, але й водночас великою надією... Надією, що війна мине, і світ, увесь світ зміниться на краще, що в людях відродиться усвідомлення того, що є найважливішим в нашому житті – добро, щирість, мир, вірність і любов, щастя просто жити і бути поруч із коханими людьми.

Минув цей рік і приходять новий. І як би часом важко не було, проте життя триває далі, і Бог чекає від нас, що ми будемо жити, творити нові добрі діла, і йти успішно своїм життєвим шляхом.

То ж вітаю Вас із світлими святами Різдва Христового і Нового року, і бажаю всім нам Божого Благословіння, миру у серці і навколо нас, прощення одне одному старих образ, і спільного творення світу кращого, добрішого і щирішого.

РІЗДВО (Народився, прийшов Божий Син)

*Де родючий розораний степ, Нині пуста, бої та вогні.
Ось такий Тобі, Боже, вертеп - Народитись Тобі на війні.
Без волхвів, пастухів і печер, Просто неба, де хмарою дим,
Де катує людей люцифер, Підперезаний стягом брудним, -
Там безсиле Маля не боєць. Щоби мир повернути сюди
Божий Дух, Божий Син, Бог-Отець Мають хресні вершити труди,
Аби зникло дурне і гниле Всупереч знавіснілій добі,
Щоб доросле і щоби мале - Все змогло відродитись в Тобі,
Щоб до наших осель і родин Під Різдвяний спустилися спів
Божий Дух, Бог-Отець, Божий Син І свободу несли від гріхів,
Від бажання і дії на зле, Від жорстоких і вбивчих подій –
Хай народиться в кожному Малі І зі смертю вступає в двобій,
Всі ми смертні - і ради нема, Та над степом, де тліє полин,
Перед звісткою тана пітьма: Народився, прийшов Божий Син!*

Максим Тарасівський

НАШІ СПРАВИ

Після листа українських повстанців "До українців Холмщини, Посяння і Лемківщини" від березня 1945 року, що був опублікований у попередньому номері, передруковуємо листа світового українства "До українців поза лінією Керзона в справі виселення" від серпня 1945 р. Подається згідно з оригіналом, що знаходиться в Електронному архіві Українського визвольного руху.

За Українську Самостійну
Соборну Державу

Воля народам і людині

ДО

УКРАЇНЦІВ ПОЗА ЛІНІЄЮ КЕРЗОНА В СПРАВІ ВИСЕЛЕННЯ

В полонині серпня цього року підписано в Москві польсько-совітський договір про східні кордони польської держави. На підставі цього договору понад мільон українців лишався ще на території польської держави. Українське населення мешкає головню на Холмщині здовж Буга, над Солокією та на Лемківщині.

Деякі круги польського суспільства, що шовіністично наставлені до українців, вперто змагають до того, щоб раз назавжди ліквідувати українське питання в Польщі. Вони, користаючи з договору _____ про репатріацію поляків і українців, хочуть нас усунути з рідних земель. Вони хочуть використати добру для кон'юнктуру та покінчити з українською меншістю в себе. Це одночасно дає можливість полякам поширити легким коштом свій стан посідання на українських землях. Вони стали б в цей спосіб виключними панами урожайних українських земель.

В тій цілі поляки _____нають різних _____, застрашують вас вістками про великі та масові облави, про примусове виселення, що не дозволить нам забрати зі собою жодного майна, про стаціонування великих військових відділів на українській території. Та ці методи не допомагають, стосують вони гостріші як часті наїзди з ревізії міліції та штурмівок, напади озброєних банд, провокації, арешти, побиття й морда та нищення українського майна підпалами й грабежем. В тій нечесній роботі помагають їм сексотсько-енкаведівські відділи.

За правну основу заселення українців в Польщі служить польсько-советський про репатріацію (поворот до батьківщини) українців і білорусинів в Польщі, а поляків з Радянського Союзу. Переселення на підставі цього договору має скінчитися до 1-го листопада цього року.

Згаданий договір ні слова не згадує про примусове переселення виселених народів, протилежно, виразно говорить про його свободу й добровільність. Також на конференції, що відбулась недавно в Варшаві в справі вирішення польсько-українських відносин, уряд виразно заявив, що переселення є добровільне і нікого не будеться змушувати на виїзд поза лінію Керзона, цебто до СРСР. Українці, що зістануть, будуть трактовані державою нарівні з поляками.

Таке є становище теперішнього польського уряду й таке становище загалу повоєнних демократій. Коли на конференції різних народів зібраних в організації УНРРА, ішли розмови в справі помочі для еміграції, тоді всі ліві делегати радили не помагати емігрантам, а змусити їх повернути до краю. Однак конференція величезною більшістю голосів рішила такого натиску на еміграцію не робити. Вона, протилежно, признала повну свободу в повороті до краю, або позістанні поза кордоном.

Практичне примінення цієї засади бачимо в поступуванні великодержав. Ми були свідками експозе міністра Англії Бевіна, в якій він говорив про велику польську еміграцію та заграничну польську армію. Він вправді поратував їм вертати негайно до краю, але ні слова не було там про якінебудь примуси. Міністр Бевін згадав теж про чотири мільйони поляків у Радянському Союзі, головно в Галичині, про яких сказав, що не знати, чи вони вернуть до Польщі, чи ні. Якщо б було примусове переселення, то англійський міністр закордонних справ не сумнівався б в їх повороті до власного краю.

Не можна собі навіть уявити іншого трактування тих справ у нинішній час, коли всесвітня демократія святкує загальний свій тріумф.

Супроти такого стану речі ми українці в Польщі маємо повне право свобідно рішати про нашу долю й долю нашої Батьківщини. Територію, яку ми замешкуємо, вважаємо нашою землею, землею наших предків, нашою Батьківщиною. Ми сюди не зайшли як колоністи, ми тут зродили, тут жили наші діди й прадіди. Ця земля зрошена кров'ю наших славних предків. Цією землею володіли князі: Володимир Великий, Роман Галицький, король Данило й інші. Ми перебули на цій землі часи Австрії та давньої Польщі Пілсудського. Ми маємо повне право лишитися на власній землі й тоді, коли вона хвилею ____ признана польській демократичній державі.

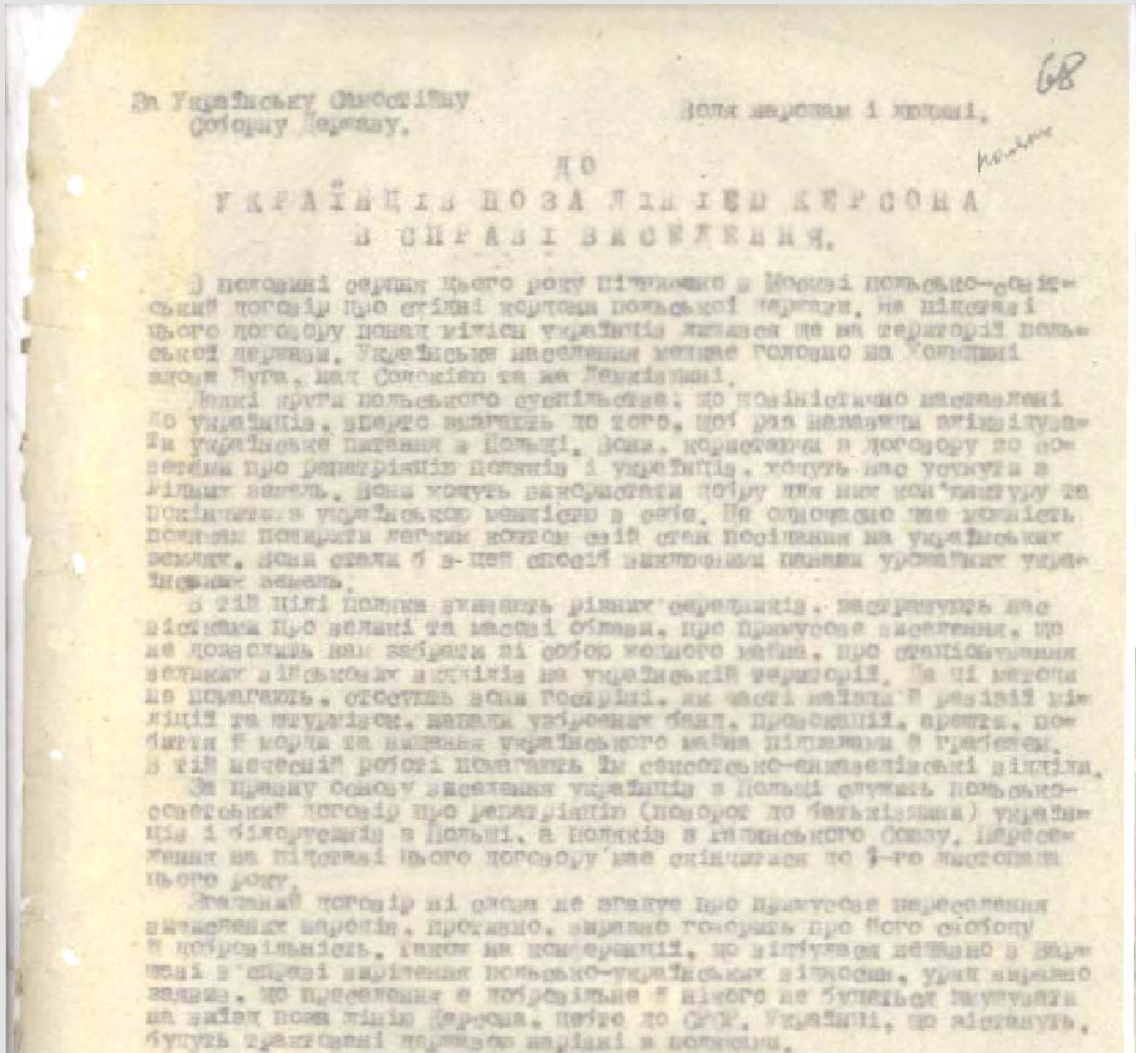
Тієї землі ми не опустимо ще й тому, що тим не хочемо причинитися до зменшення українського стану посідання на заході. Ми не хочемо нашої західної границі проводити лінією Керзона з різними відхиленнями, а етнографічною межею, що вже й так в бігу століть значно посунулася на схід.

Наше становище ясне й невідкличне. Своєї землі не опустимо під ніякою умовою, ані під впливом жодних погроз чи репресій. В обороні власної землі знесемо ще й провокації, видержимо переслідування. Навіть коли б варварство запанувало на наших теренах, коли б нам відобрано майно та спалено наші хати, то й тоді мешкатимемо дальше в землянках і лісах.

Придержуючися засад «Воля народам і людині», признаємо польську державу в її етнографічних межах. Хочемо жити мирно з усіма народами, а в першу чергу

з поляками, що в їх державі ми хвилево опинилися. Українське населення не кровожадне й криваві сусідські розрахунки це далеко не його ідеал.

Однак український народ не допустить різнити себе з жидами___, іншими словами не допустить короткостроковій політиці деяких шовіністичних польських чинників і безвідповідальним бандам безкарно себе нищити. Польська суспільність повинна бути свідомою, що всі безпідставні напади та терор і провокації, стосовні до нас в цілі змушення до виїзду, будуть силою відперті.

Джерело: avr.org.ua

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ДЕПОРТАЦІЇ УКРАЇНЦІВ З ПОЛЬЩІ

Папа Павло II у своїх щоденниках написав, що його особистою трагедією є трагедія його мови, бо вона не стала світовою. Трагедія лемків у тому, що вони позбавлені малої батьківщини і приречені на вимирання.

XX століття залишило глибокий і болісний слід у серцях та пам'яті мільйонів людей цілого світу кривавими війнами, голодоморами та репресіями. Репресії були різні - пряме нищення життя, ув'язнення, порушення прав і свобод громадян та депортації. Не тільки громадяни Країни Рад були жертвами кривавих злочинів. Радянський режим розширив сферу свого впливу і на прилеглі країни, зокрема Польщу і Чехословаччину. Жертви вже ніби то пораховані, засуджені основні винуватці, реабілітовані, хоч посмертно, невинні.

На жаль, до жертв тоталітарного режиму і сьогодні не зараховано польських громадян русинів-українців, які віками проживали в Бескидах. Серед цього народу була велика група людей, яка мала виражені етнографічні особливості, мову, колядки та розвинену пісенну культуру, традиції, звичаї і архітектуру. Сьогодні наукою доведено, що це були руські люди, праукраїнці, тепер русини-українці-лемки (Л. Цегельський, М.Грушевський, Л.Скорик та інші). У тридцятих роках минулого століття чисельність русинів-українців в Польщі досягала майже одного мільйона. Ці люди були громадянами Польщі і про це свідчить той факт, що в XVIII столітті практично не існувало жодної організованої групи людей, яка б не належала до тої чи іншої держави. Це також підтверджує Закон ПР від 20

січня 1920 року. Не дивлячись на це, Польща впродовж століть вела антиукраїнську політику як у себе вдома так і на «східних кресах», постійно старалась «розв'язати українське питання» різними методами.

Практика переселення, переміщення народів давно застосовувалась під час набігів та воєн. Таким чином посилювалось поневолення корінного населення та розширювались власні території, знищувалось історична пам'ять про народи. У 1018 році Болеслав Хоробрий пограбував Київ. Казимир Великий в 1340 році захопив Львів, присвоїв скарби і мистецькі цінності Галичини. Нищили і грабували замки Червенської Русі полки князя Володимира Опольчика. Ним захоплений Образ Божої Матері, який тепер знаходиться в Ченстохові, дубовий ідол Перуна, знайдений в Дністрі та інші історичні та культурні цінності.

Яскравим прикладом винародовлення русинів-українців є політика Польського Королівства і Речі Посполитої на початку XX століття. Статут С. Грабського і реформа Ю. Єндровича 1932 забороняли українські національні і релігійні свята, нищили шкільництво та середню освіту не тільки на Лемківщині, але по всій території тодішньої Польщі. Українським вчителям не давали місця роботи, забороняли використовувати українську мову і символіку. Політика польської пацифікації привела до того, що на Галичині і Волині у 1939 році замість

443 українських народних шкіл діяло 8(!), тоді як польських – 1459. Польські табори та тюрми були переповнені січовими стрільцями, українськими патріотами та священниками. А ось факти, які наводить Єпископ Афанасій (Мартос) в газеті "Аспекти" 28.XП.2008. "Польские власти закрыли все церкви в учебных заведениях, госпиталях и тюрьмах... отняли от православных более 100 приходских церквей..., более десятка церквей вообще разрушили ...».

Подальше посилення антиукраїнської політики слід пов'язувати з пактом Рібентропа - Молотова, а особливо з рішеннями "Великої трійки" 1943 року щодо облаштування повоєнного ладу в Європі. (Леонід Зашкільняк, Політика польської влади щодо українського населення в 1944-1947 рр. 2004 р). Польський уряд в еміграції виношував ідею зберегти границі Польщі хоч би по Збруч. Армія Крайова і кресовяки на Волині готували акцію "Буря". Ними створювались підпільні "гміни", які відразу після звільнення цих територій від німців, мали встановлювати польський порядок і владу. Волинські села ставали «пляцувками»- базами для польських банд, які організовували терористичні акти, провокації та погроми, під виглядом червоних партизанів вели боротьбу з «Поліською Січчю» і загонами самооборони. «...Уже в 1941 г. на Холмщине и в Подляшье появились польские боевики, совершавшие убийства украинцев и поджоги их сел. Польский терор ...наиболее ожесточенным был на Вольни... Все кровавые события на Вольни стали следствием прихода поляков на службу к немцам во вспомогательную полицию вместо украинцев, ушедших из нее в УПА. Тут же начались систематические погромы украинского населения, кроме того, поляки принимали участие в ответных акциях немцев против УПА" ("Повстанческая армия: тактика борьбы" С.Ткаченко, Москва, 2000 р.). Радянська ідеологія і тут спрацювала в потрібному напрямку. Вона посіяла таку ненависть між поляками і українцями, що не залишилось жодної надії і навіть натяку на можливість спільної боротьби проти радянської армії.

Про жорстокість і трагізм цих подій свідчать ще живі учасники і очевидці, архівні документи і матеріали, опубліковані довідки, тощо. В книзі А. Путько-Стеха "Українські св'ященники Закерзоння". Хроніка репресій». (Львів, 2007) читаємо: "Боївка (а радше треба сказати банда) ксьондза в ранзі капітана АК Францішка Журавського безкарно ходила в походи на українські села, грабувала, палила, вбивала людей. У Бахові 11 квітня 1945 року поляки замордували 95 українців"... "Ксьондз Францішек був винятковим садистом. Він любувався тортуруванням своїх жертв. Перед тим, як їх вбити, завдавав їм страшних психічних і фізичних мук, відтинав язика, виколював очі, ламав руки, ноги, виривав нігті тощо. Особливо полював на греко-католицьких св'ященників, а їх катування і вбивства dokonував особисто, бо, як казав, мав у тому велику приємність... Закатував особисто о.А.Сембратовича, о.М.Мазура, о.Івана Демянчика, С.Конкольовського, о.О.Білика, о.М.Мацюка, В.Ридоша, о.П.Саноцького та інших". Трагізм тих подій полягає ще й в тому, що й сьогодні кресовяки та деякі польські політики усю відповідальність за волинські події перекладають тільки на українських націоналістів, «бандеровців», заперечують, що місцеві українці, як окупована нація, вели боротьбу за свою незалежність і вимагають "на колінах вимолювати прощення". Сьогодні їх дії мають ознаки ксенофобії і шовінізму і негативно впливають на польсько-українські відносини.

З наближенням кінця війни ідея збереження границі Польщі в межах 1939 року стала примарною. Польський комітет національного визволення (ПКНВ), який був створений під пильним оком Й. Сталіна, 27 липня 1944 року оголосив днем порозуміння між Польським урядом і СРСР. Й. Сталін, не дивлячись на усі попередні домовленості, запропонував ПКНВ встановити російсько-польський кордон вздовж т.зв. «лінії Керзона». А щоб будувати однонаціональну державу потрібно було очистити Польщу від «українських бацил». Таким очищенням стала депортація українців з Польщі у 1945-46 в Радянський Союз на підставі Люблінської Угоди від 9 вересня 1944р. Радянське керівництво переслідувало при цьому декілька цілей: переселяючи поляків з України, усувалась небажана відверта антирадянська польська опозиція, а переселяючи українців, послаблював «чужинцями» національну свідому групу західних українців.

Післявоєнне лихоліття створило умови для реалізації цього плану. Згідно «Угоди», евакуації підлягають тільки русини, росіяни, білоруси і українці. Отже, евакуація проводилась тільки за національною і релігійною ознакою з грубими порушеннями усіх людських і громадянських прав народу, який століттями проживав на теренах Бескидів. Ніякого обґрунтування і необхідності такої акції ніхто не давав. Ніхто нікого не питав про згоду на виїзд, ніхто не давав заяви, навіть усної. Все робилось по давно відпрацьованій радянській схемі переміщення татарів, калмиків, німців і інших народів в СРСР. «Евакуація є добровільною і тому примус не може бути застосований ні прямо, ні посередньо. Бажання евакуйованих може бути висловлено як усно, так і подано на письмі». Ці фарисейські твердження, записані в Угоді, мають свідчити про гуманізм акції і приховати трагедію цілого народу, яка сталася в середині минулого століття, при мовчазній згоді Великої трійки та інших цивілізованих країн.

Передбачливі політики спішили використати момент воєнного хаосу і сваволі, щоб завершити ганебну справу депортації, знаючи, що в мирний час таку акцію виконати буде трудно. І хоч ще продовжувалась війна, вже в жовтні 1944 року почалась евакуація. Щоденно по селах ходили представники евакуаційного комітету, місцевої поліції і НКВД, які заставляли людей грузити своє майно на підігнаний гужовий транспорт і виїжджати. В бескидських селах панував лемент, прокльони і горе. Це ридали «добровольці», люди, котрі покидали своє майно, батьківські пороги, землю на якій народилися і росли.

За три місяці, замість мільйона, вдалося виселити лише 19899 чоловік, Представники польської влади були зтривожені такою ситуацією і почали робити заходи для прискорення евакуації. Так, 2 листопада 1944 р. Люблінський воєвода К. Сідор пише до Президії Державної національної ради і ПКНВ, що положення в Угоді про «добровільність» переселення є недоречним і треба йти на примусове переселення. Ряшівський воєвідський комітет своїм розпорядженням від 22 лютого 1945 р. зобов'язує повітових старост посилити тиск і «...якомога швидше виселити українців».

Поступово тиск на українців посилювався, а з липня 1945 р. польська влада офіційно приступила до відкритої, брутальної за методами, депортації українців на територію УРСР. До евакуації були залучені 3-я, 8-а та 9-а дивізії Війська

Польського, окремі піхотні полки та прикордонні війська. Усі дії оперативної групи "Жещув" координувались з Варшави. Польські неонаціоналісти докладали всяких зусиль, щоб посіяти страх і паніку серед населення. Шовіністично налаштовані польські банди і нелегальні збройні формування (ВІН-Вольность і Неподлеглость, БХ-батальйони хлопські, Ожел бяли, НСЗ-народні сили збройні) та вояки Армії крайовой часто переодягнені у німецьку і навіть у форму УПА нападали на села, грабували, палили і вбивали мирне населення на теренах Надсяння, Холмщини та Східної Лемківщини. Внаслідок цього впродовж перших місяців 1945 року сотні українців загинули в Павлокомі, Пискоровичах, Малковичах, Берізці, Бахові, Скопові, Старому і Новому Люблінцях, Завадці Морахівській, Кобильниці Руській та інших українських селах.

Розгублених і переляканих людей вивозили фірами на вузлові залізничні станції, де вони тижнями під відкритим небом чекали товарняків. Та і тут не було спокою від злодіїв та бандитів. Потім були довгі дні і ночі простоїв в тупиках і повільної їзди до місця призначення. До кінця липня 1946 року із Закерзоння на територію СРСР згідно звітів евакокомісії було виселено 482880 українців. Радянський Союз отримував величезну кількість роботящих рук у спустошені війною області України, де живими залишились тільки жінки, діти і старики. Й.Сталін і комуністи Польщі дістали додаткові козири на побудову соціалізму в цій державі.

Сотні сімей були вивезені в Сталінську, Полтавську, Ворошиловградську, Миколаївську та інші східні і південні області, де не було житла і ніякої, крім колгоспної, роботи. Тому через декілька місяців почалась нова хвиля міграції переселенців, тепер зі Сходу на Захід, ближче до «дому». Однак кордони вже були закриті і багато біженців змушені були прилаштуватися, хто як зміг, у Львівській, Тернопільській та Станиславській областях.

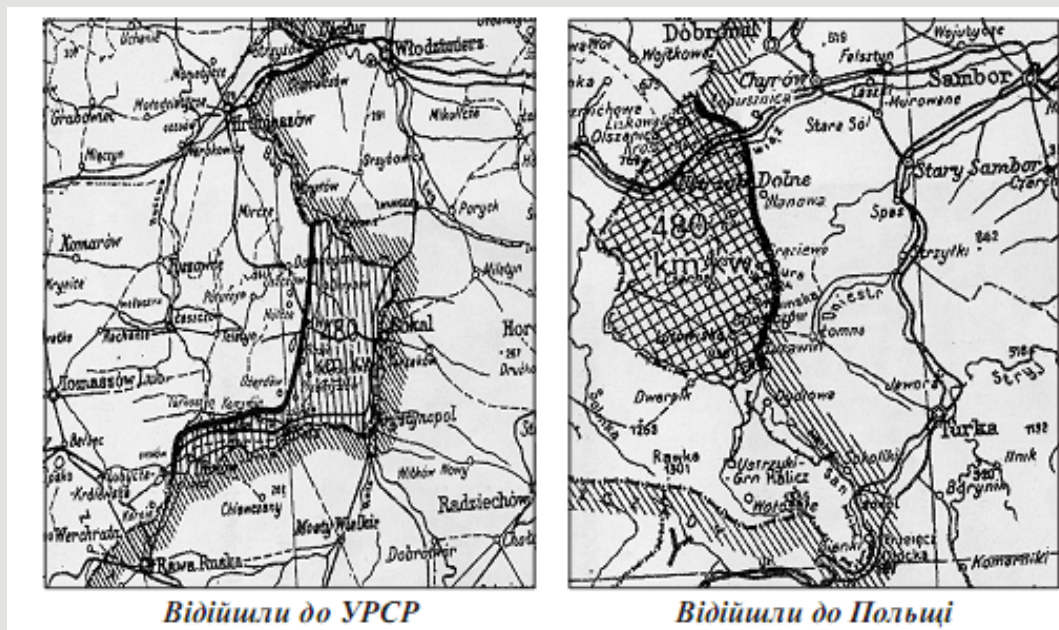
Перші післявоєнні роки на радянській Україні теж не були солодкими. Переселенців називали зайдами, мазурами, сміялися з їхньої мови. Та найгірше було те, що усіх селян обклали налогами, контингетами та позиками. Не було мила, нафти і одягу. Процвітала короста і воші. У 1947 році до цього ще додався голод. По селах ходили, як старці, голодні виснажені люди, говорили, що це молдавани. Вони викопували на городах перемерзлу картоплю, за жменю зерна вимінювали одяг і помагали по господарству. Ледве люди трішки оговтались, почали ставати на ноги, як в Західних областях почалась колективізація. І тепер прийшлося віддати в колгосп останню худобину, коня і рештки сільськогосподарського реманенту.

Трагедія українців Польщі не закінчилась на масовій депортації 1945-46 років. Додаткове нищення українства продовжувалося у 1947 році під час депортаційної акції "Вісла" та вирівнювання границь у 1951 році.

Після депортації 1945-46 років на території Польщі залишились острівці компактного проживання українців. Це не могло подобатись польським політикам і кресов'якам. І тому для решток русинів-українців, які залишилися в Польщі, наступили часи переслідувань і ксенофобії. Серед польського населення працівниками польської служби безпеки, ідеологічними "авторитетами" типу

Е.Пруса та "кресовяків» формувалася думка, що українці є найбільшими ворогами поляків, є вбивцями, бандерівцями, "різунами", людьми з "чарним поднебенєм". Так створювалася відповідна психологічна атмосфера страху і незадоволення серед польського населення, яка сприяла черговій репресії проти українців- акція «Вісла» у 1947 році. На світанку українські села оточували війська і польська поліція, на збір мешканцям давали декілька годин і відправляли на залізничні збірні пункти, а потім транспортували під німецьку границю. При цьому свідомих селян, священників, вчителів «фільтрували» в Явожно, бувшому фашистському концтаборі. Таким чином, ще майже двісті тисяч корінного населення українців були вивезені на понімецькі землі, розселені по дві - три родини без права повернення додому.

Вирівнювання границь у 1951 році також має свою передісторію. Ще у 20-тих роках минулого століття Польща планувала побудувати у верхів'ях Сяну в околицях Соліно потужну гідроелектростанцію. За декілька років була розроблена концепція будівництва водосховища та гідроелектростанції. Але війна і встановлений у 1945 році польсько-український кордон по лінії Керзона перечеркнув ці плани. Тож після акції Вісла, коли відносини між Варшавою і СРСР стали дружніми, комуністичний польський уряд порушив питання кордонів і вже 15 лютого 1951 року була підписана угода між СРСР і ПНР про обмін територіями.

Схематичне зображення обмінних територій

На підставі цієї угоди за рахунок переміщення кордону СРСР отримав частину території східної Люблінщини, а до Польщі відійшло 480 кв. км. Західної Бойківщини з нафтоносними районами. Більше 32 тисяч мешканців з околиць Нижньо-Устрицького і Хирівського районів тодішньої Дрогобицької області були виселені на Донбас, Одещину, Херсонщину та Миколаївщину. Частина нафтовиків опинилась в Биткові, Надвірній, Ходорові та інших поселеннях. Так створилася можливість реалізації довоєнних планів і вже у 1960 році почалось

будівництво гідроелектростанції. Потужна гребля перегородила Сян і під воду пішла територія декількох сіл, поля, пасовиська, ліс.

Сьогодні Солинське озеро є найбільшою рекреаційною зоною в Бескидах на берегах якого розташовані численні бази відпочинку, кемпінги, яхтклуби, тощо. Тут найдорожча земля. Колишні газди, жителі цього регіону відвідують ці місця як туристи і з болем в серці згадують минуле.

До 1939 року українське населення Польщі налічувало більше півтора мільйона осіб. Внаслідок депортаційних акцій майже півмільйона громадян Польщі були депортовані і розпорошені по всій Україні, ще сто сімдесят тисяч зазнали акцію «Вісла» і вигнані на понімецькі землі без права повернення додому. Позбавлені своїх звичних географічних умов, компактного проживання і релігійних традицій, своєрідного суспільного устрою, сусідських та, часто, родинних зв'язків, лемки як етнографічна група, приречені на зникнення.

За сімдесят років на понімецьких землях в Польщі мало народитись щонайменше два-три покоління і українців тепер повинно бути хоч би триста тисяч. Однак при переписі населення 2003 року в Польщі, українцями записалось біля 30 тисяч, а лемками - аж шість тисяч чоловік. То куди дівся цілий народ?

В Хартії прав людини такий стан трактується як геноцид. В 11 статі «Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» від 9 грудня 1948 р. сказано «... що, під геноцидом розуміються дії, здійснювані з наміром знищити повністю або частково, яку-небудь національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку, шляхом не тільки прямого фізичного знищення, а також через «... заходи, розраховані на попередження дітонародження в середовищі такої групи...»

Фактів про незаконне і насильне виселення українців з Польщі є багато. До офіційних підтверджень цього є Постанова Конституційного суду Польщі від 23 вересня 2001 р., вирок Європейського суду з прав людини у справі Броньовський проти Польщі від 22 червня 2004 р., акт примирення на Волині і встановлення пам'ятника жертвам польського терору в Павлокомі 13 травня 2006 р.

Свідчення очевидців і жертв депортації, звіти служб СБ і поліції свідчать однозначно – це був воєнний злочин-геноцид, який не має терміну давності.

Та на це ніхто не звертає уваги. Навпаки, сімдесят років фальсифікатори історії та польські «кресовяки» кричать, що депортація українців, русинів і змішаних родин була необхідна, щоб підірвати матеріальну базу «банд УПА» і рятувати Польщу від терору, а акція «Вісла» була благодійною для депортованих, бо вони з гір переселились на понімецькі багатства, на чорноземи. І це неправда, бо за два післявоєнні роки, усе краще майно було захоплене польськими переселенцями з України, або зруйноване і розкрадене. Жертви акції «Вісла» довгі роки були вигнанцями, знаходились під поліцейським наглядом і до сьогодні цей злочин не засуджено. За сімдесят років нікому не вдалося повернути своє майно, ліси і ниви, ще сьогодні вони не відчують себе повноправним громадянином держави, в якій народилися.

Почалось нове тисячоліття, формуються нові геополітичні та економічні відносини між державами і континентами. Історичні події кінця 80-90 років зруйнували основи комуністичної імперії, дали поштовх до національного відродження народів, здобуття людських прав, розбудови нових держав в т.ч. Польщі і України.

І хоч минає 70 років з часу здійснення депортації українців із їх споконвічних земель в Бескидах, ніхто з державних діячів, чи політиків, ні зі сторони Польщі, ні зі сторони України, ні з боку Америки чи Англії не дали політичної та правової оцінки трагедії, яка поставила цей народ на межі виживання.

Згідно Хартії основних прав людини, однією з умов для вступу в Євросоюз є ліквідація наслідків та кривд депортацій і воєнних злочинів. Свого часу Верховна Рада Радянського Союзу хоч засудила етнічні чистки в СРСР. Польський уряд не спромігся навіть на такий поступок. Акція «Вісла» не засуджена, її жертви не реабілітовані, а Сейм Польщі прикрився формулою «прощаємо і просимо прощення», чим практично знімає з себе відповідальність за геноцид проти своїх громадян української національності. Сенат Польщі це питання ігнорує. У вирішенні цього питання українська громада Польщі не має ніякої підтримки від МЗС України, ні від Президента і Посольства України.

Тому депортовані і їх нащадки, які розкидані по цілому світу, жертви акції «Вісла» постійно звертаються до владних структур Польщі і України з вимогами:

- ліквідувати наслідки акції «Вісла» (геноциду) і зняти з українців Польщі тавро злочинців, відмінити декрети 1948, 1949 та інших років, які позбавили жертв акції «Вісла» усього майна, поля і лісу.

Століттями найбільшою цінністю для селян була земля та ліс. Це майно створювалось власними руками горян, купувалось за долари, зароблені тяжкою працею, часто за океаном і переходило у спадок з діда-прадіда. В Кодексі прав людини сказано, що «право на власність є вічне» і щоб добитись реалізації цього права необхідно - створити умови для повернення усім бажаючим з числа депортованих під час акції «Вісла» на батьківські землі і вирішення усіх правових та майнових проблем депортованих.

Українці, депортовані в Радянський Союз хочуть встановлення історичної справедливості та правди і вимагають: - визнати «Угоду про евакуацію...» злочинною і незаконною. Угода підписана з боку Польщі неурядовою особою-генералом О.Моравським, який на той час був Головою ПКНВ. З другого боку - Головою ради народних комісарів М.Хрущовим, уповноваженим уряду Української РСР, а не держави СРСР. Вона підписана в період війни - 9 вересня 1944 року, що ставить цю угоду за межами всяких правових норм і є воєнним злочином, який не має терміну давності. (Ст.6 Хартії Нюрбернського міжнародного воєнного трибуналу. 3.08.1945 р. Ст. ст.. 7,9,17 Декларації прав людини. Конвенція про незастосування строку давності до військових злочинів і злочинів проти людства-26 листопада 1968 р.).

- визнати евакуйованих українців з Польщі депортованими з відшкодуванням завданих матеріальних і моральних збитків згідно статті 3 Угоди від 9.09.44 р.

6 травня 1957 року в “атмосфері взаємного розуміння та згоди” обома сторонами був підписаний Протокол про завершення депортації. Згідно Угоди сторони зобов'язувалися провести розрахунок з переселенцями. Польща виконала своє зобов'язання перед польськими громадянами, які покинули Україну і оцінила втрати кожної родини в межах 80 тис. злотих. Переселенцям з України надавалось добротне житло, реманент, позики та інші привілеї. Згідно декретів 2003-6 рр. рекомпенсацію проводять ще і сьогодні.

В Радянському Союзі розрахунок був символічний. Землю, яку було наділено переселенцям, у 1949-50 рр. забрали в колгоспи. При цьому ще була конфіскована худоба, коні та сільськогосподарський реманент. Таким чином депортовані постраждали другий раз. Через сорк п'ять років життя в «радянському раю» на захист депортованих і встановлення справедливості встала громадська організація переселенців - Всеукраїнське товариство “Лемківщина”. ВУТ “Лемківщина” постійно звертається до уряду України і Президентів з проханням дати політичну і правову оцінку актам депортації українців з Польщі 1945-46, 1951 років та Акції «Вісла» 1947 року і захистити інтереси держави і депортованих. Ми, врешті решт, не вимагаємо перегляду існуючих кордонів, а просимо встановлення історичної справедливості.

Використані матеріали:

1. Ю Тарнович. Ілюстрована історія Лемківщини. Львів, 1998р.
2. Лемківщина. Земля, люди, історія, культура. ч.І. Нью-йорк-Париж-сидней-торонто. 1988.
3. “Загальна декларація прав людини”. Генеральна Асамблея ООН. 10 грудня 1948 р.
4. “Угода між урядом УРСР і польським комітетом національного визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР.” Люблін, 9 вересня 1944 р.
5. Протокол “Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього” від 9 грудня 1948 р. Ст. 11, п. С,Д .
6. Ст.6 Хартії Нюрнбернського міжнародного воєнного трибуналу. 3.08.1945 р.
7. Декларація прав людини. Конвенція про незастосування строку давності до військових злочинів і злочинів проти людства. 26 листопада 1968р. Ст. 7,9,17).
8. Конвенція по попередженню і покаранню за геноцид; .(Ст.. 2,3 Ст..12 Міжнародної конвенції по громадянських і політичних правах). .
9. “Закон України про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні”. Київ, 17.04.1991 р.
10. Резолюція ООН по правах людини. Ст.ст.4,5,6,7. 17.04.1998 р.

Голова Івано-Франківської
обласної організації «Лемківщина»

Степан Криницький

НАШІ ЛЮДИ

ОБГОВОРЕНО ГОЛОВНІ ЗАВДАННЯ СОЮЗУ РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СР НА 2015 РІК

В суботу, 13.12.2014 р., в Пряшеві відбулось п'яте засідання Центральної ради СРУСР.

На програмі засідання були Звіт про діяльність Президії ЦР СРУСР за період від четвертого засідання ЦР СРУСР, Доповідь про діяльність Центральної ради СРУСР за період від третього засідання Центральної ради, План головних завдань СРУСР на 2015 рік, Календар центральних акцій СРУСР у 2015 році і декотрі персональні справи.

На фото (зліва): Павло Богдан, Петро Сокол, Віктор Бандурчин

Голова Центральної ради СРУСР Петро Сокол констатував, що наперекір значним труднощам, передусім економічного характеру, Союзові вдалося провести всі заплановані на 2014 рік акції центрального, регіонального і місцевого характеру. На сучасну пору найбільш успішною є діяльність колективів народної художньої творчості. Невикористаними є резерви у поширенні членської бази у всіх регіонах, де діють організаційні структури Союзу русинів-українців СР.

В ході дискусії до питань діяльності організації та актуальних національно-культурних справ русинів-українців виступили Іван Лаба, Павло Богдан, Йосиф Вок, Мілан Малик, Єва Олеар, Ян Тільняк, Людмила Гар'янська, Степан Чабала, Людмила Ражина, Петро Сокол та Святослав Нірода. Поруч з позитивними результатами члени Центральної ради вказали на значні резерви у праці з членською базою в декотрих регіонах. Особливо випукло це проявляється там, де ще не так давно на повну потужність йшла масова культурно-освітня діяльність.

Дуже болючим є повний занепад українського національного шкільництва, перестають діяти вже й останні школи, в яких вивчалася українська мова. Через фінансові причини з трудом вдається видавати українську періодичну і неперіодичну пресу. У зв'язку з цим в Пряшеві виникла ініціатива по створенню інформаційного центру, який би опікувався видавничими справами. Декотрі виступаючі вказали на неконцепційність і некомпетентність у керуванні справами радіопередач для русько-української національної меншини в Словаччині.

Із свого боку додаймо, що через прискорені темпи асиміляції нашого населення щезають донедавна активні осередки культури, поглиблюється соціально-економічний занепад і навіть обезлюднення не лише окремих сіл, але і навіть мікрорегіонів, в яких донедавна функціонувала українська освіта і культура. Доходить вже навіть до зміни етнічного складу населення в колись суцільній історичній українській області на Східній Словаччині.

Під час засідання Центральної ради СРУСР

Центральна рада СРУСР взяла до відома Звіт про діяльність Президії ЦР СРУСР за період від четвертого засідання ЦР СРУСР; задовольнила прохання Михайла Іванца про вихід із складу Центральної ради СРУСР; задовольнила прохання Златі Фундак про звільнення з функції члена Президії ЦР СРУСР; взяла до відома виникнення громадського об'єднання Медіального центру русинів-українців Словаччини («Медіацентр»).

Центральна рада Союзу схвалила Доповідь про діяльність Центральної ради СРУСР за період від третього засідання Центральної ради; План головних завдань СРУСР на 2015 рік; Календар центральних акцій СРУСР у 2015 році; зміну офіційної адреси Центральної ради СРУСР на вул. Янка Бородача, 5, 081 08 Пряшів; перевела Миколу Петрищака з кандидата в члени Центральної ради Союзу і обрала в члени Президії ЦР СРУСР Івана Лукача.

ЦР СРУСР постановила внести зміни в офіційній адресі Центральної ради СРУСР в Статут Союзу русинів-українців СР і зареєструвати її в Міністерстві внутрішніх справ СР

Було висловлено подяку Михайлу Іванцові за його дотеперішню діяльність в Президії і в Центральній раді СРУСР.

Автор: Мирослав ІЛЮК.

Джерело: ukrajinci.sk

Відійшов у вічність великий син Лемківщини Володимир АРДАН

В п'ятницю 12 грудня 2014 року на 85 році життя відійшов у вічність старійшина Львівського товариства "Лемківщина" Володимир Ардан.

Володимир Ардан народився у селянській родині 27 жовтня 1929 року у лемківському селі Поляни, що неподалік Дуклі. Працював інженером на Ленінградському заводі "Електросила". Від 1957 року і до виходу на пенсію працював у львівському Науково-виробничому об'єднанні "Термоприлад" на інженерних посадах. З виходом на пенсію доєднався до громадської роботи у Львівському товаристві "Лемківщина". Був членом правління товариства, членом Колегії ЛОО ВТ "Лемківщина", членом Президії Світової Федерації Українських

Лемківських Об'єднань. За громадську роботу на ниві лемківства нагороджений орденом "За заслуги" III ступеня. Володимир Ардан є автором книги про своє село "Мої рідні Поляни. Штрихи до історії села" (Львів 2011).

Зі смертю Володимира Ардана Лемківщина втратили вірного сина, товариство активного громадського діяча. Висловлюємо співчуття родині і близьким.

Вічна пам'ять...

УКРАЇНЬКА МОЛОДЬ ПРЯШІВЩИНИ: РІЗДВО

Молоді русини-українці Пряшівщини не лінуються навіть під час різдвяних свят. Свідчить про це декілька подій, які вони в останній час

зорганізували. Вони, наприклад, прийняли і далі роздавали Вифлеємський вогонь миру та також розвеселяли українські хати різдвяною колядою.

Вже стало доброю традицією різних скаутських організацій, між ними і українських пластунів, у передріздвяний час розносити Вифлеємський вогонь миру. Вони несуть вогонь кожному місту, кожній парафії, кожній оселі, кожній родині, кожній дитині, кожному потребуючому і, таким чином, об'єднують серця людей. Вифлеємський вогонь – це символ тепла, миру, злагоди та добра. В Словаччині таку традицію вже багато років проводять словацькі скаути. Цього року передачу вогню вдалося зорганізувати також пластунам, щоб і в українську громаду принести вифлеємське тепло. Особливо в такий складний для України час це дуже потрібно.

Офіційна передача Вифлеємського вогню миру в Центрі української культури у Пряшеві.

запалити свої свічки, щоб вогонь миру запалав і на їхньому різдвяному столі.

Щойно після офіційної передачі на присутніх чекав маленький різдвяний подарунок. В приміщення зі співом та шумом увійшла група молодих колядників, одягнена в маски, яка гостям показала «Вифлеємську гру». Гра про сповіщення народження Ісуса, побудована на народних традиціях русинів-українців Пряшівщини, була доповнена різдвяними колядками та віншівками. Пластуни зі Союзу скаутів українсько-русинської молоді Словаччини «ПЛАСТ» разом з членами співацько-драматичного колективу «Сердечко», який працює при об'єднаній школі ім. Т. Г. Шевченка у Пряшеві, таким чином створили гарну різдвяну атмосферу – присутніх привітали із святом Різдва і побажали їм всього доброго до наступного року. Виступало в ній вісім осіб: пастухи Федір (Радослав Марек), Ёуба (Михал Сакмар), Стах (Мартин Няхай) та Старий Пес (Юрій Мушинка), Ангели (Мартина Світок та Дорота Гурна) та двоє музикантів (Іванна Світок – скрипка та Михаела Мушинка – гітара).

Офіційна передача відбулася 23-ого грудня 2014 року в Центрі української культури у Пряшеві. Вогонь із Вифлеєма принесла делегація пластунів з України. Участь у передачі брали пластуни з Пряшева, Кошиць і Свидника та інші члени української громади. Після офіційного передання присутні мали можливість взяти собі частину вифлеємського світла і

Колядники показують традиційну Віфлеємську гру.

Виступ мав великий успіх, та не залишився самотнім. Продовжуючи традицію з минулого року, молодь і цього року ходила з колядою по Пряшеві та околиці і потішала теплою різдвяною піснею та словом українські домівки. Колядники відвідали близько 30 українських хат, між якими були їхні рідні, вчителі та інші русини-українці. Люди сприймали колядників дуже сердечно і щиро їх пригощали та обдаровували.

Колядники з колядою завітали в українські домівки.

Частину щедрих фінансових дарів, якими господарі обдарували колядників, вони вирішили пожертвувати на «ПЛАСТ» та «Сердечко» – саме на ці організації, які молодих ентузіастів виховали. Та найкращим подарунком була для них сердечна усмішка та сльози щастя в очах господарів. Такі враження не можна заплатити нічим.

Свою місію передачі Віфлеємського вогню словацькі пластуни

продовжували в наступні дні, коли поширювали його в інші міста та села. Ст. пл. прих. Ярослава Грінко занесла вогонь у грекокатолицьку церкву в Гунківцях на Свидниччині, де його прийняв отець Ян Сенай. Водночас ст. пл. Мартин Няхай та ст. пл. Юрій Мушинка передали символ миру отцю Ярославу Пасоку до грекокатолицької церкви в Руській Новій Всі біля Пряшева. Вогонь в церквах палав після богослужіння і бажаючі могли забирати його додому. Крім того, ст. пл. Юрій Мушинка та ст. пл. Михаела Мушинка занесли світло з Віфлеєма до столиці Чехії – Праги, де його поширили між чеськими українцями.

Ст. пл. М. Няхай передає Віфлеємське світло отцю Я. Пасоку в греко-католицькій церкві в Руській Новій Всі біля Пряшева.

Приємно бачити, що українська молодь Пряшівщини дбає про свої традиції, та з року в рік все більше людей долучається до різдвяних заходів. І ми сподіваємося, що ця добра традиція буде продовжуватися та досконалюватися і далі.

4-ого січня 2015 у Пряшеві.
ст. пл. Михаела Мушинка, студентка

ПЕРШЕ ЗАСІДАННЯ КЛУБУ «ДЗВОНИ ЛЕМКІВЩИНИ»

У Монастириському районному центрі зайнятості відбулося перше засідання клубу «Дзвони Лемківщини» за участю директора музейного комплексу «Лемківське село» Михайла Тиханського.

Засідання відбулося у формі семінару з питань організації зеленого туризму, з метою підвищення рівня зайнятості населення району, зокрема, мешканців сільської місцевості, ознайомлення з основними правовими аспектами організації зеленого туризму. Повідомили у Тернопільському центрі зайнятості.

- Самозайнятість на селі, зокрема, сільський зелений туризм – одне із можливих вирішень проблеми працевлаштування населення сіл, – звернулась до присутніх спеціаліст з профорієнтації РЦЗ Уляна Головка. – Такий туризм – це повноцінний відпочинок у приватній садибі сільського господаря, під час якого є можливість пізнавати природу, культуру та історію краю, займатися активним відпочинком.

Михайло Тиханський розповів учасникам заходу історію лемків – етнографічної групи українців, які мешкали в українських Карпатах (по обох схилах Східних Бескидів) між ріками Сяном і Попрадом у межах сучасної Польщі, та на північний

захід від ріки Уж на Закарпатті до ріки Попрад у Словаччині. Внаслідок операції «Вісла» 1947 року більшість лемків (близько 482 тис.) було переселено на територію УРСР, а решту — на північно-західні землі Польщі.

- Сьогодні всі вони об'єднуються для співпраці, збереження зникаючої мови, культури, відновлення пам'яток історії, культури, архітектури, створюють лемківські товариства, як-от Всеукраїнське товариство «Лемківщина», яке вже в'ятнадцяте організувало фестиваль у Монастирській, – розповів пан Михайло. – Монастирська не випадково став центром проведення фольклорного свята. Це одне з місць компактного проживання лемківських переселенців, один з центрів лемківської культури. Гордість містечка — створений ентузіастами народний Музей лемківської культури і, звичайно, фестиваль, що збирає до 80 мистецьких гуртів та п'ять-сім тисяч глядачів з Америки, Австралії, Хорватії, Польщі, Македонії, Сербії, Молдови та інших земель.

Під час засідання клубу безробітні цікавилися питаннями розвитку зеленого туризму у районі, законами України «Про туризм», «Про особисте селянське господарство», а також основами агротуристичного маркетингу, видами послуг, які можна запропонувати відпочивальникам, вимогами до агроосель.

- Започаткування власної справи – можливість самореалізуватися у професійній

сфері, хороша альтернатива не завжди легальній роботі за кордоном, а зелений туризм – універсальний рецепт відродження українського села, – зазначив один з учасників клубу.

Усі охочі отримали

індивідуальні консультації та відповідний роздатковий матеріал.

Джерело: lyra.com.ua

ВИДАНО МОНОГРАФІЮ О. БОГДАНА ПРАХА «ДУХОВЕНСТВО ПЕРЕМИСЬКОЇ ЄПАРХІЇ ТА АПОСТОЛЬСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ЛЕМКІВЩИНИ: У 2-Х ТОМАХ»

Вийшла друком монографія о. Богдана Праха «Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2-х томах. Том 1: Біографічні нариси (1939-1989). Том 2: Документи і матеріали (1939-1950)». Праця присвячена історії Перемиської єпархії й Апостольської адміністрації Лемківщини в буремний і трагічний період 1939-1989 рр. Робота над книгами тривала понад 20 років.

Досліджуваний період – це роки, коли Церква пережила воєнне лихоліття, радянські, німецькі та польські репресії й насильну ліквідацію, ув'язнення, заслання та депортації духовенства і вірних.

Отець Богдан Прах використав архівний матеріал і численні інтерв'ю з очевидцями подій та родичами репресованих, відтворив життєвий та душпастирський шлях, мучеництво та ісповідництво віри єпископів і священників, а також представників чернецтва.

«Ця книга – пам'ятник тим священникам, які пережили воєнне лихоліття, репресії. Робота над дослідженням була масштабною та складною. За першочергову мету поставив скласти перелік священників, які були ув'язнені та померли під час війни. Із 1990 до 2006 року працював на тим, що зрозуміти загальну картину того часу. Завдання ускладнювалось тим, що жодної письмової згадки про діяльність церкви у той період не існувало. За 16 років роботи в архівах та спілкування вдалося зібрати 5 тисяч свідчень, 100 тис. архівних матеріалів», – розповідає о. Прах.

У своїй монографії ректор УКУ розшукав інформацію про вихованців Перемиської духовної семінарії в останні роки її існування.

«Семінарія у Перемишлі була закрита у 1945 році. Доля у семінаристів після цього складалася по різному. Частина з них – призвали до лав Червоної Армії, і вони загинули на околицях Берліна, у районі річки Одри. Деякі ще раніше приєдналися до українського збройного підпілля, – здебільшого ОУН. Лише невеликий відсоток був висвячений під час війни. Очевидно, картина про семінаристів є неповною. Священника легше знайти – незважаючи на церкву, все-таки парафіяльні списки були. А інформацію про семінаристів вдавалось знаходити тільки випадково», – зазначає автор.

У другому томі отець Богдан опублікував великий масив документів, що

висвітлюють долю духовенства й події на теренах історичної Перемиської єпархії під час особливо жорстоких переслідувань 1939-1950 рр. Серед матеріалів: витяги з кримінальних справ проти перемиських єпископів Йосафата Коциловського та Григорія Лакоти, а також проти багатьох священиків і вірних, документи парафіяльних і деканальних урядів про депортації українців та терор з боку польської влади та збройного підпілля, спогади репресованих душпастирів та їхніх рідних тощо.

Отець-ректор вперше публікує звіт о. Василя Гриника «Церква в рідному краю і в Польщі», – який один із перших порушив питання загиблих священиків впродовж 1937-1947 рр. Окрім опису стану УГКЦ на землях, що опинилися у складі повоєнної Польської держави, подає список убитих загонами польського збройного підпілля і частинами Війська Польського 23 священиків.

Інформаційна довідка.

Перемиська єпархія є однією з найдавніших єпархій Східної Церкви. До 1939 року Українська Греко-Католицька Церква розвивалася й жила своїм повним автономним життям. Перемиська єпархія тоді налічувала 45 деканатів, 640 парафій та 1 159 380 вірних; духовні послуги несло 746 священиків і керували нею два Владики. Катедральна Капітула нараховувала 5 крилошан-прелатів, 3 – соборних і 7 – почесних крилошан.

У Єпископській консисторії в усіх її установах працювало 47 осіб духовного сану. У єпархіяльному товаристві «Єпархіяльна поміч» трудилось 18, а в Інституті вдів і сиріт по священиках – 6 священиків.

В Апостольській Адміністрації Лемківщини було 9 деканатів, 111 парафій, у яких працювало 127 священиків серед 127 305-ти вірних.

Функціонували також монаші установи: 8 монастирів чоловічих Чину Св. Василія Великого, 4 жіночих, 34 доми згромаджень Сестер НДМ, 16 домів Сестер св. Йосифа, – то матимемо уявлення про широку мережу духовного життя зі всебічним майновим, науковим і духовним її забезпеченням.

У 1990 році на території Галичини залишилось не більше, ніж 300 священиків.

Джерело: <http://ucu.edu.ua/news/22529/>

КУЛЬТУРА

СВЯТ ВЕЧІР НА ОКОЛИЦЯХ СЯНОКА, ПОЛЬЩА

На Жовківщині є село Дубрівка. Але тут мова йде про населені пункти, що сьогодні є на території Польщі.

Про Свят–Вечір і народні повір'я в околиці Сянока (Польща), в селах Дубрівка Руська, Чертіж, Сянічок, Прусик, Юрівці і других записав у 1937 році Михайло Зошак з Дубрівки. Їх, мовою оригіналу з деякими скороченнями, подав на Фейсбучі Марян Rajtar (Польща).

Села Дубрівка та Чертіж засновані ще в часах Перемиського Князівства а можливо і старіші

Наше українське життя на Лемківщині оплетене та окутане чудним повір'ям. Ці наші народні повір'я основані багатьома віруваннями, забобонами й переказами, що їх передають з роду в рід. Але в українському житті на Лемківщині знаходиться багато спільного цілому українському народові, що разом з питомою лемківською душею лучить Лемківщину з усім, що своєрідне, з діда-прадіда – українське.

З окрема дуже цікаві звичаї та повір'я в часі Святої Вечері. Тому подаємо короткий начерк народнього повір'я в селі Дубрівка Руська, коло Сянока.

Як покажуться на небі перші зорі й починає вечоріти, господарі кормлять свою худібку сіном і просять кожну на коляду. Газдиня трясє курником, щоб кури добре неслись. Відтак забирають з боїща околїт соломи, молоді хлопці сіно, зілля, сніп вівса, лемеші від плуга, сокиру й віть. При вході до хати витаються словами: Христос Раждається – Славити Його – відповідає газдиня. Солому ставлять серед хати, сіно на столі, сніп і зілля в куті, леміш – сокиру – віть на соломі під столом.

При вечорі держать на лемеші ноги, щоб ніколи не боліли. Газдиня, звичайно мати, чистесенько вбрана, весела, застелює обрусом стіл, на ньому кладе велику булку, білий і чорний хліб, на тарільчику вінок чіснику й на другім просфору. На чорному хлібі ставлять велику свічку.

Перед самою вечорою клякають усі перед святими образами й моляться (мовлять пацер). По молитві засвічують свічку та сідають доколя стола, при тому оглядаються, чи кожний має за собою свою тїнь – бо в кого не буде тїні, цей вже не дочекає других свят. Не годиться теж стукати (дуркати) в часі вечері, бо це теж віщує якесь нещастя.

Хто в селі скорше скінчить вечору, той скоріше впорається зі жнивими.

Голова рідні, батько, перекроює просфору на стільки частей, скільки в хаті осіб. Всі встають – Дай Боже, щоб всі ми всі так разом у купці дочекалися других Гідних (рокових) Свят, другої коляди – каже господар і дарує кожному кусок

просфори, а всі цілують батька у руку (у деяких селах наперед ньеньку, бабуню й батька). Потім їдять чісок, але лушпини не обирають – щоб нігті не задиралися. Хто при вечері забагато говорить, той буде впродовж цілого року сваритися, знов це той, що не хоче їсти, буде цілий рік сумний і хоровитий.

Хліб не крають ножом, лише ломлять на кусні, бо не годиться при Святій Вечері вживати ножів. Пізніше господиня хати подає по черзі: горох, капусту, гриби, кашу, кутю, сливки, бобальки, голубці (розуміється прикрашені власної роботи льняним олієм, ніколи солониною або іншою омастою). Якщо декому при вечері випала би з руки ложка, цей вже не дочекає других Свят. Горох, капусту, кашу треба зісти чисто, бо не вродиться.

Як свічка при вечері світиться ясно, то буде добрий рік, а коли блимає й темнявіє, не буде великого гаразду. Під тарелем, що в ньому подають горох, мусять бути гроші, щоб гріш держався хати цілий рік.

По вечері звязують соломою (в деяких селах сіном) ложки і кладуть під сіно на столі, щоби в літі корови не розбігалися (гзилися).

Дівчата, молодиці вибігають на подвір'я (гопкати) і кричать: Гоп, гоп! Де мій хлоп? - з котрої сторони прийде відгомін, звідси прийде гарний і багатий жених, парубок. Дівчата намазують своє волосся (коси) медом, щоб їх хлопці любили.

Треба також згадати, що по вечері гасять свічку та якщо дим з свічки кружляє понад столом, буде в хаті весілля, як іде до дверей, хтось в хаті помре.

У хаті розв'язують соломі й діти (деколи старші) і бавляться, роблять собі з соломи кубилки та співають: «Гоша, гоша кубилко наша. Гоша, гоша, а палаша, котра гарна, то наша. Затинай. Підтинай синку кубилку, бо наша кубилонька зо самого Відня, треба їй дати на підкови, бо наша бідна». Старші хлопці сходяться в хатах, де є дівчата і разом колядують. Коляда «Бог Предвічний» далеко, далечко несеться по селі.

Старші господарі не ходять до другої хати, хоч у деяких селах рідня йде до своїх сестер, свояків, приятелів і вгощується. Перед сходом сонця йдуть на ріку (потік) по воду, миються, під ведро кладуть гроші, щоби здорові були, круглі як гріш.

Рано ходять полазники й бажають господарям усього найкращого: «Помагайбіг на щестя, на здоровля на той Новий Рік. Жеби вам ся родило жито, як корито, пшениця як дониця, ячмінь як ходак, жиби ти мали добрий панцак».

В інших селах полазники так бажають: «Помагайбіг на щастя, на здоровля, най буде більший у нас достаток як торік, то й нам дате красний обрік. А ми вам достаок в оборі, весілля в коморі; потім легки народини й нас не забудьте просити на кстини. З людьми любітся, а за кожух держітся. Бідного спомагайте, за батьків памятайте. Правду шануйте. Бога у себе пантруйте. До яри скоро ставайте, літом ся не гайте, осінь перемине й другу кращу коляду дожене. Тепер нам з Христом пращайте й на дальшу дорогу даруночок дайте»

ПРЯШІВСЬКИЙ ТЕАТР ІМЕНІ ДУХНОВИЧА ВСТУПИВ У НОВИЙ СЕЗОН ІЗ УКРАЇНСЬКОЮ ПРЕМ'ЄРОЮ

Театр імені Олександра Духновича (до 1989 року – Український національний театр) у Пряшеві – один з найдавніших українських професійних театрів за межами України і єдиний у Європі. У п'ятницю 17 жовтня 395-ю прем'єрою він вступив у 69-ий сезон.

Від 1990 року театр щороку ставить 4-5 п'єс русинською мовою. В останні три роки на вимогу української громади – по одній виставі українською літературною мовою. Новою прем'єрою театру була п'єса сучасної київської письменниці Наталії Уварової «Шахрайки» з 2007 року, поставлена гостючим режисером Яною Трущинською-Сивою, яка у грудні минулого року на сцені того ж театру поставила п'єсу Олександра Денисенка „Самотність” (про останні

роки життя Т. Шевченка у Санкт-Петербурзі), а позаминулого року – „Тіні забутих предків” (на мотиви одно йменної повісті М. Коцюбинського). Обі – з немалим успіхом.

«Шахрайки» – це своєрідна пародія на події в Україні після проголошення її незалежності, коли певна частина громадськості (зокрема молодь) подалася на дешеве наслідування Заходу, зокрема здобування грошей „всякою ціною”, поступаючись традиційними моральними та етичними критеріями.

Дія п'єси відбувається у приватній міській квартирі Марії Петрівни, яка одну кімнату здає у найом двом подругам з протилежними характерами: скромній та сором'язливій 22-річній Олі та модній, дещо нахабній 24-річній красуні Юлі (Жульці). Обі живуть у постійній фінансовій скруті, а тут у першої на роботі виникло манко, яке потрібно негайно покрити, а другу щойно звільнили з роботи з-за екстравагантної поведінки. В цій важкій фінансовій ситуації Юля вчитала в інтернеті оголошення про те, що багата американська бездітна мільйонерка хоче подарувати свій маєток кращій лесбійській парі в Україні. Дівчата вирішили скористатися можливістю легкого придбання грошей і зіграти роль лесбіянок. Тут же вони вислали мільйонерці листа, в якому запевнили її, що вони шалено кохають одна одну.

Щоб переконатись в правдивості їх тверджень американка пенсійного віку Софія МакДі разом із своїм охоронцем і водієм (теж українським емігрантом) Андрієм (Ендрю) приїхала з Америки і поселилася в їх кімнаті. Представила себе колишню громадянкою України, дочкою офіцера Радянської армії, що служив у Східній Німеччині, звідки понад сорок років тому разом з сім'єю емігрував до

СДА. Там Софія вийшла заміж за мільйонера, повдовіла і на старості літ вирішила приїхати в Україну, щоб пригадати молодість і віддати своє майно „найщасливішій лесбійській парі”.

Дівчата, аби здобути гроші, грають перед американкою роль лесбіянок, хоч в Юлі є коханець Іван (Джонік), а Оля щойно закохалася в Андрія. Ситуацію ускладнила мати Олі Любов Іванівна провінціальна лікарка, яка приїхала відвідати дочку в місто. Дівчата її переконали, що вони в ролях лесбіянок знімаються для телевізійної реаліті-шоу.

Врешті-решт все закінчується гепі-ендом. Виявилось, що Любов Іванівна є дочкою Софії МакДі. Юля всіх шокує офіційною посвідкою гінеколога, що вона є вагітною. Батьком виявляється її коханець Іван. Отже щаслива Софія дарує свій маєток новознайденим кровним спадкоємцям. Андрій освідчується в кохані з Олею. Як у справжній казці все закінчується весіллям, в даному випадку аж двома весіллями.

Режисер вистави Яна Трущинська-Сива зуміла дати п'єсі потрібну динаміку. Глядач ще не встиг опам'ятатися від одної несподіваної сцени, а тут же на нього сиплеться нова, ще несподіваніша.

У виставі є кілька еротичних сцен, та всі вони є на грані пристойності (з точки зору сучасного молодого покоління). Вульгарності у вистави немає.

Артисти виконали свої ролі бездоганно. Зокрема Ярослава Сисак вжилася у роль Жульки – сучасної модерної дівчини, яка не погоджується з поглядами старших і хоче крокувати життям власною дорогою, нехтуючи поглядами людей старшого покоління, які вважає старомодним.

Владіміра Брегова не менш переконливо зіграла роль „старомодної” дівчини Олі, яка однак легко піддається впливові своєї подруги.

Певною несподіванкою було виконання найстаршого члена театру (від 1973 року) Світлани Шковран, яка в останні роки виконувала переважно другорядні ролі. На цей раз в ролі Софії МакДі вона проявила себе як справжня актриса з широким діапазоном театральних засобів впливу на глядача: мімікою, жестами, тембром голосу тощо. Я вважаю цю роль вершиною її театральної кар'єри.

Не відставали від неї ні інші „дами”: Людмила Лукачік (роль Марії Петрівни) та Данієла Либезнюк (роль Любові Іванівни).

Двом чоловікам у цій „лесбіянській” п'єсі авторка присудила другорядні ролі – ролі коханців уявних лесбіянок. Та й вони (Михайло Ільканин та Осиф Пантликаш) збагатили виставу чудовим виконанням.

Оскільки у виставі виступали й мало відомі артисти, режисер залучила до неї роль „коментатора” („репера”), який дотепним способом (віршованим словом, співом та фізкультурними рухами) представив глядачам кожного артиста перед його виступом по імені.

Доброю була й українська літературна мова у виконавців (хоч в реальному житті майже ніхто з них нею не користується), поповнена сучасними неологізмами та молодіжним жаргоном.

Бурхливі оплески публіки після кожної сцени та в кінці вистави були наочним спростуванням тверджень, що „русини Пряшівщини української мови не розуміють”. Розуміли її не лише русини, але й словаки, кількість яких на прем'єрі переважала.

Отже „Шахрайки” у постановці Театру ім. Олександра Духновича можна вважати одною з кращих вистав у його репертуарі останніх років. Вірю, що з не меншим успіхом ніж у Пряшеві вона зустрінеться і на периферії. А варто було б її показати і в Україні, зокрема на сусідньому Закарпатті, де вона б напевно знайшла не менше вдячних глядачів, ніж у Пряшеві.

Після вистави відбувся традиційний фуршет, на якому Генеральний консул України в Пряшеві Ольга Бенч подякувала актором та керівництву Театру ім. О. Духновича за достойну пропаганду театрального мистецтва України, а професіональний бандурист з Тернополя Дмитро Губ'як (за походженням лемко), який принагідно завітав до Пряшева, з великим успіхом виконав кілька українських дум та історичних пісень, з яких найбільше оплесків публіки здобула „Дума про Байду Вишневецького”.

*В. Брегова (Оля), С. Шковран (Софія МакДі)
та Я. Сисак Юля)*

*Д. Либезнюк, С. Шковран, В. Брегова та О.
Пантликаш*

Актори з режисером Я. Трущинською (в центрі) після вистави

Автор: Микола Мушинка

Фото: Микола Мушинка

Джерело: zakarpattya.net.ua

МОЇ ПЕРШІ ТА ОСТАННІ ДНІ У ПОВСТАНСЬКИХ РЯДАХ НА РІДНІЙ ЛЕМКІВЩИНІ

Автор спомину народився 25.04.1925 р. в селі Полонній Сяніцького повіту на Лемківщині. У 1945–1947 рр. як «Дух» він був командиром зв'язку та розвідки IV району надрайону «Бескид». У «НС» друкувався його спогад «Нерозгадана таємниця Хрищатої». Тепер М. Мицьо ділиться інформаціями про перші дні в лавах українського антикомуністичного руху у східній Лемківщині. Стільки ж приділяє і закінченню своєї служби в ньому. Ядром розповіді і тим разом виступає гора Хрищата, густо «заселена» українськими повстанцями, яких псевдоніми та прізвища зберегла пам'ять їх колишнього командира. Спомини датовані 2013 р. Текст зазнав незначної мовно-стилістичної редакції. Подається в скороченому варіанті. Більші пропущені фрагменти позначені квадратними дужками. Заголовки підрозділів – мої, Б. Гука. Публікується вперше. (бг)

Полонна і варвари

Провід надрайону «Бескид» з боївкарями у лісі на горі Хрищатій, 19.07.1947. Лемківщина. Стоять у останньому ряді зліва направо: NN, провідник IV району надрайону «Чорнота», о. «Яворенко», «Давиденко», командант боївки СБ надрайону «Рись», провідник СБ надрайону «Горислав», провідник СБ IV району «Беркут», боївар «Дон», харчовий IV району «Ворон»; середній ряд: другий справа – провідник надрайону «Мар», крайній правий – Мирон Мицьо «Дух».

Наприкінці німецької окупації почали свою роботу польські грабіжницькі банди. У травні 1944 р. був збройний напад на нашу хату. Забрали все, що було під руками.

У другій половині серпня 1944 р. на наші терени розпочали наступ москалі. Першою жертвою обстрілу впала нижня частина села, зокрема і наше господарство. Ми залишилися без даху над головою. Добрий сусід, Григорій Стецько, віддав нам одну кімнату.

Тепер почалося найгірше: посунули на нас польські комуністичні орди. На початку 1945 р. влада розпочала переслідування. За моїм батьком ганялися аж до Акції «Вісла» – «винний», бо колись був головою «Просвіти». Міліція зі Щавного розстріляла в селі Прибишеві двох братів Спехів на їхньому подвір'ї. До тюрми в Сяноці посадили мого брата Андрія Миця. Усі міліціанти не були місцеві: походили з польських сіл – Тернави-Нижньої і Вижньої, Прусіка, Небещан і Загір'я. Комендантом був Кузьо і заступником Масьо.

У Сяноці слідство вів поручник, згодом комендант польського антикомуністичного підпілля Жубрид. Наша мати ходила до Сянока і просила звільнення Андрія. Одного разу він їй сказав: «Я вашого сина звільню, але за півкорця пшениці». Так і сталося.

Початок опору

Під кінець травня 1945 р. ввечері мене викликав мій сусід Степан Диджик. Ми удвох пішли на город і там зустріли двох озброєних мужчин. Степан одного назвав «Бурлакою», а другого – «Макаренком» (Микола Грицков'ян з Березки Ліського повіту). Перший був кущовим, другий – військовим референтом куща. «Бурлака» офіційно назначив Степана станичним, а мене – зв'язковим. Цього вечора я став членом українського підпілля. На початку літа 1945 р. вперше до нашого села навідалася сотня «Нечая», з якою прийшов мій двоюрідний брат Стефан Баб'як.

В цю ж пору на терені куща «Бурлаки» почалося організування самооборонного кущового відділу. Вишкільником був колишній старшина ЧА «Грань». По якомусь часі члени СКВ домагалися покарання міліції в Щавному за розстріл братів Спехів. На долішньому кінці Полонної зібралася понад півсотні СКВ з «Бурлакою» і «Макаренком» готових іти на міліціантів у Щавнім, але в останню хвилину прийшов зв'язковий від районного провідника «Говерлі», який заборонив цю акцію.

Наприкінці червня 1945 р. до Полонної прибула більша група повстанців. Командиром групи був «Наливайко». Вони запланували засідку на міліцію зі Щавного. Я і Степан підібрали відповідне місце: понад 300 м чистої дороги. Від дороги метрів 50, на березі річки Полонки, покритому густою лозою, повстанці зайняли становища. Нам обом «Наливайко» наказав перейти до лісу Ділець і слідити за приходом польських міліціантів. Пізнім ранком ми зауважили їх на дорозі й негайно повідомили «Наливайка», але його хлопці... поснули. А ті, що

проснулися, відкрили огонь запізно. Поляки залягли при дорозі й відкрили огонь з кулемета. Не тривало це довго, як обидві групи почали відступати. У тій засідці з польської сторони був поранений комендант Кузьо, а з нашого боку – «Бурлака», на місце якого кущовим став «Макаренко». Натомість «Бурлака», видужавши, став кущовим провідником в VI районі. У II половині 1945 р. був призначений районним провідником у III районі. Там районним інтендантом був «Громовенко» (Василь Стецько з Полонної). Обидва вони щасливо перейшли на Захід.

Під кінець серпня 1945 р. нашими теренами проходив рейдом з Чорного Лісу курінь «Прута», який розквартирувався в Прибишеві. Міліція зі Щавного, Команчі і Радошиць, не маючи даних про кількість «бандеровців», вирішила наступати. Коротко: погубили шапки і ледь живими повтікали.

***Повний зміст статті у «Нашому Слові» за 28 січня 2015.
Продовження у «Нашому Слові» за 14 лютого 2015 року.***

Підготував: Богдан Гук

ЗВЕРНЕННЯ РЕДАКЦІЇ «НОВОГО ЖИТТЯ» ДО СВОЇХ ЧИТАЧІВ:

Шановні читачі!

На основі рішення Європейської комісії про підтримку преси національних меншин в СР, яке, нарешті, було прийняте 8 грудня 2014 року, ділимося з вами приємною вісткою, що адміністрація Уряду СР на основі цього рішення виділяє кошти для видавання газети «Нове життя» і дитячого журналу «Веселка» в 2014 році. Позитивним моментом рішення Європейської комісії є також те, що воно діє до 2020 року, з чого виходить, що в найближчих роках не мала б бути загроза для видавання Союзом русинів-українців СР «Нового життя», «Веселки» і неперіодичної преси .

Таким чином, до кінця року вийдуть потрібні номери газети (17 – 18 – 19, 20 – 21 – 22 і 23 – 24 – 25).

Як би там не було, все ж таки в майже 65-річній історії газети «Нове життя» не було більших перерв у видаванні. Винятком був хіба 1968 рік. Після вступу військ Варшавського договору до Чехословаччини газета певний час не виходила. Через військову цензуру і через декотрі інші причини декотрі номери не вийшли загалом або вийшли підпільно, без відома військової комендатури. (У період «нормалізації» із-за цього на початку 70-х років ХХ ст. вся редакція газети була розпорошена).

Перерва у видаванні газети настала також в 2011 році, коли за рішенням адміністрації заступника голови Уряду СР Рудольфа Хмела кошти для видавання газети було обрізано наполовину. Та сталося несподіване: на допомогу прийшли читачі газети, які своїми більшими чи меншими фінансовими внесками допомогли врятувати газету, щоб могла виходити до кінця 2011 року.

Хочеться вірити, що в майбутньому подібні проблеми з видаванням газети більше не повторяться.

Шановні читачі! Редакція вірить у вашу витривалість. Надіється, що будете вірними читачами і передплатниками газети і в майбутньому. Одночасно закликаємо всіх вас до тісної співпраці з газетою.

Редакція газети «Нове життя»
ukrajinci.sk

СИЛА ЛЕМКІВСЬКОЇ КУХНІ

Можете не вірити, але це лемки привезли бандурки в Україну. Лем Колумб вийшов на берег своєї Індії, йому тут таки трапилися двійко лемків з мішком. Вони, на відміну від мореплавця, знали, що то - Гамерика, і що саме там мож узяти добрі бандурки. Відтоді картопелька (бандурки, компері по-лемківськи) росте на нашій землі і шанується в українській, також і лемківській, кухні...

Традиції приготування класичних лемківських страв були представлені минулої п'ятниці на вечорі «Навколо лемківського столу» у франківському КМЦ «Є». Формат презентації передбачав не тільки екскурс в історію, але й безпосереднє знайомство з кухнею лемків - дегустацію. Виявилось, що знання про подібності й відмінності, смаки і присмаки страв, приготовлених вправними лемківськими господинями, можуть не тільки потішити піднебіння, а й спонукати їх повторити.

Геніально просто

Натуральні продукти, прості у приготуванні страви, випробувані рецепти, здорова їжа - такою є головна тенденція сучасного харчування. Відтак традиційна лемківська кухня є актуальною і доречною. Особливо в час передріздвяного пилипівського посту, який розпочався цього тижня.

«Усе геніальне - просте. Саме такою є лемківська кухня. На перший погляд,

невибаглива і небагата. Але дуже різноманітна й здорова, - розповідає організатор вечора, лемкиня Анна Кирпан. - Життя у горах та передгір'ях не давало ані часу, ані можливості віддаватися мистецтву створення вишуканих страв. Лемки займалися переважно рільництвом. У цій щоденній праці зазвичай була занята вся

сім'я. Тож в основі щоденного меню - нескладні у приготуванні супи, каші, страви з тіста, молока, сиру, яєць, овочів і фруктів. Однак відома винахідливість лемків допомагала зі звичайних, здавалося би, компонентів - змішуючи, поєднуючи, додаючи, присмачуючи, - готувати дуже добру й поживну їжу».

Варто зауважити, що лемки - найзахідніша самобутня гілка українського народу з унікальними культурою і побутом. Вигнані з рідних Бескидів, порозкидані по світі, продовжують життя прабатьківських традицій, пісень, танців та інших елементів культури. «Уважається, що лемки - народ скромний, але свідомий: гордий зі своєї відрубності, походження, культури... та кухні, - зазначає співорганізатор акції, лемкиня Ольга Хомич. - В лемківській кухні є багато від кухні традиційної української. Але її основа - архаїчна. Збережені переписи давніх страв. Знаємо їх смак, уміємо приготувати. Кожна родина лемків має свою улюблену страву, яку сучасні господині готують так само, як і триста й більше років тому...»

Не без фантазії

Головною їжею лемків завжди були страви з борошна, крупи й овочі. Найбільш вживані - картопля, капуста, квасоля та інша городина. Кожна родина готувала на зиму щонайменше діжку рубленої квашеної капусти. А картоплю навіть вшановували приповідками: «Лемко тогди лем весел, коли бандурки (картопля) ему зародят ся».

Овочі поєднували з кашами. На щодень обов'язково подавали й кисломолочні продукти. М'ясо навіть найзаможніші лемки їли переважно по неділях та на свята. Риба була рідкістю і готувалася, коли її ловили. У пісні дні та під час постів відмовлялися від м'яса, сала, масла, молока та молочних продуктів. Зверталися до грибів та страв із борошна. Здоровий природній спосіб харчування виявлявся і в тому, що тільки в лемків з-поміж інших українських етносів аж до 40-х років ХХ ст. існувало відкрите вогнище і страви варили на припічку перед челюстями печі.

«Лемкиня без фантазії - не лемкиня», - стверджував, розповідаючи про традиції куховарства у своїй родині лемківській конферансьє, гуморист викинути слово «байкар», то неправильно Василь Шкимба. Виглядає на те, коли спробувати, до прикладу, яшницю зі сіном. Щоби було зрозуміло: яшницю - яєчню з перемішаних яєць, смажену «напіврідко», - посипали розтертим сухим листям м'яти, і їли з чорним житнім хлібом. У пісний час смакували пампуляті пироги (з характерним наголосом на передостанній склад) - тісто мало бути тоненьке, як газета, а начинки клалося грубо, по дві ложки. Любили бандури обаряни - цю назву викинути! варену й чищену картоплю, підсмажену до червоної скоринки і приправлену смаженою цибулькою та часником. Їли варянку (борщ), галушки з капустою, панцаки (ячмінну кашу) зі сушеними сливами. Ну, й киселицю - найдавнішу і найвідомішу лемківську страву. «Знаєте, чому лемки мали дуже багато дітей, хоч один другому в цій справі не помагали? - інтригував Василь Шкимба. - То все киселиця, то її сила...»

Зі смаком

Спробувати силу киселиці, смак галушок та мачанки, дізнатися, що то таке стиранка та ябчанка, посмакувати капусту наріdko, бабку з грибовою підливою, пироги й пиріжки та інші смаколики можна було з рук лемкинь, які зголосилися втілити матеріальну частину презентації. Анастасія Адамчак, Яніна Губа, Світлана Яніцька, Ольга Нестерак, Олеся Скиба-Трухановська, Леся Смаль, Марія Свагла - жінки розказували, показували, пригощали і ділились рецептами традиційних лемківських страв, які постійно готують до столу. «Бабка - як теперішні деруни, але печеться, як пиріг, - пояснювала Олеся Скиба. - А це - мастило, давня дієтична страва. Ніде її не готували, крім як у лемків. Їсти можна з усім, та найліпше з чорним хлібом та пиріжками». Пані Олеся зізналася, що досі мастило готувала тільки її мама, Марія Василівна. Спеціально до цього вечора 85-літня жінка навчила дочку, яким має бути особливий смак цієї страви.

Майстром з приготування лемківської киселиці у Франківську вважається Анастасія Адамчак. «Наша киселиця - фірмова, - сміється пані Анастасія. - Постійно готую на «Лемківську ватру», де її вже чекають. Смаку і рецепту навчили мене мама й бабця. Від них ми маємо у спадок близько двох десятків переписів традиційних страв, які завжди готуємо на лемківські свята».

Щедрий і смачний стіл на лемківському вечорі мав надзвичайний успіх. Більшість страв «розлетілася» й у рецептах, які додавалися до кожного наїдка. Організатори поновили для «ГК» всі переписи. Можна братися до приготування.

Наталія КУШНІРЕНКО

До теми**Киселиця**

Складники: 5 жмень вівсяних пластівців, 5 ст. чубатих ложок борошна, 750 г теплої води, 25 г дріжджів, скибка чорного хліба.

Все це залишити киснути у теплому місці на три дні. До закваски потім додати трохи води і процідити через марлю або друшляк. Узяти каструлю, влити 5-6 літрів води, коли вода закипить, дати 3-4 лаврових листки, чорний перець-горошок, сіль, а також столову ложку кмину (можна розтерти спочатку кмин в руці). В киплячу воду вливаємо закваску і помішуємо. Варимо, мішаючи, на маленькому вогні 5-10 хв. Киселиця має загуснути, затягнутися. Посмажити на олії дві середні цибулі, також взяти 6-8 зубчиків часнику - додати у каструлю. Можна досолити. Покуштувати. Якщо заріdkе, розвести у холодній воді борошна і додати, якщо не вдалось кислее - додати лимонної кислоти, а якщо закисле - цукру.

Мастило

Складники: 1 літр молока, півлітра води, 5 чубатих ложок пшеничного борошна, сіль, масло або шкварки для окраси.

Варимо півлітра молока з півлітра води. До молока, яке залишилось, додаємо 5 чубатих ложок пшеничного борошна, трохи солі та все докладно перемішуємо. Молоко з борошном наливаємо на кипляче молоко з водою. Хвильку проварюємо на невеликому вогні увесь час мішаючи, щоб не пригоріло. Подаємо з хлібом, полите зверху маслом або шкварками.

Бабка зо суровима тертима бандурками

Складники: 1 кг картоплі, 2 ложки муки, 2 яйця, сіль, перець.

Картоплю (бандурки, компері) почистити, потерти на грубій терці, потім масу трохи відтиснути у марлі, щоб не була рідка. Всі компоненти перемішати, посолити, поперчити, вилити на сковорідку середнього розміру. Готувати на найменшому вогні, можна навіть покласти на конфорку металевий кружок, щоб сковорідка не надто нагрівалася. Коли знизу бабка прижариться, перекинути в іншу сковорідку, верхнім, сируватим ще, боком донизу, і продовжити аж до повної готовності.

Мачанка

Потрохи птиці почистити, помити, дрібненько порізати, поставити варитися. Потім додати порізану моркву, петрушку, підсмажену цибулю. В кінці додати підсмажене борошно, розведене бульйоном або водою, сіль, перець. Страву прикрасити зеленню петрушки.

На Лемківщині мачанку їли з хлібом.

Капуста з горохом

Складники: півкілограма квашеної капусти, 400 грамів жовтого гороху, 150 грамів цибулі, олія, лаврове листя, сіль, перець.

Горох перебрати, промити, залити холодною кип'яченою водою і залишити так на кілька годин, найкраще на ніч. Потім горох зварити в тій самій воді, в якій мочився. Капусту зварити, щоб була м'яка, додати лавровий листок, сіль, перець. На сковороді розігріти олію, підсмажити цибулю (можна підсмажити на шкварках). Змішати капусту з горохом і на тарілці полити засмажкою.

Капуста нарідко з комперями (дупленими ци недупленими)

Дві жмені квашеної капусти промити водою, відтиснути. В каструлі (приблизно на 3 літри) покласти капусту, налити холодної води, довести до кипіння і варити на маленькому вогні. Посолити, додати кілька зерен кмину. Варимо до готовності.

На сковорідці на маленькому вогні на олії присмажити 1 середню цибулю, дати до того 1 чубату ложку борошна, долити холодної води і легенько перемішати. Коли загусло --- виливаємо все це до капусти і перемішуємо. Можна додати ще приправи, наприклад, „вегету". Тепер все разом має ще трошки покипіти.

До цього зварити компері (картоплю) або в лущині, або як звичайно (тоді до картоплі треба ще додати цибульки, присмаженої на олії).

Гриби

Покласти в миску гриби (приблизно півлітрову банку), залити гарячою водою, щоб розмокли, відцідити, помити, нарізати соломкою. У каструлю налити 4 літри води, довести до кипіння, у окріп кинути гриби. Пізніше додати лавровий листок, перець, часник, сіль. Додати також засмажену на олії цибулю. Варити 3 години.

В воді розколочуємо 1-2 склянки борошна, вливаємо до страви.

Окремо зварити картоплю на пюре, приблизно літру. Відцідити, зціджену воду не вилити, її також можна додати до страви.

Гриби з картоплею традиційно їли з хлібом.

Капуста з квасолею

Квашену капусту промиваємо, заливаємо холодною водою і варимо до готовності. Квасолю (не білу, а кольорову) на ніч замочуємо у холодній воді. Вранці варимо квасолю і розминаємо, щоб вийшло пюре. Додаємо квасолю до капусти і варимо разом годину чи більше. До цього окремо засмажуємо на олії цибулю і моркву, і додаємо це, коли капуста з квасолею вже готові. Тепер все має ще декілька хвилин покипіти. Якщо страва вийшла надто кисла, можна додати цукру.

Завиванець з сиром

Складники: півлітра теплої води, 3 ст. ложки цукру, 3 ст. олії, 1 ст. (рівну) солі, 25 г дріжджів, 7 скл. борошна, сир.

Все розмішати, додаючи муку (2 склянки), щоб було такої густини, як сметана, і поставити у тепле місце приблизно на півгодини. Потім замісити тісто так, як на вареники. Додати ще 4-5 склянок борошна, приблизно 10 хв. місити і поставити у тепле місце ще на 3 години. Тісто має добре підрости, збільшитись в об'ємі в два рази. Тоді беремо його на стільницю, ділимо на 4 частини, розкачуємо, як на завиванці. На кожну частину накладаємо сир (або іншу начинку, наприклад, повидло), завиваємо і добре заліплюємо. Кладемо у бляшки, накриваємо завиванці рушником, і знов даємо у тепле місце, щоби виростло. Коли завиванці піднімуться до верху бляхи, помажемо зверху яйцем і печемо півгодини при 180 гр.

Підлива з сушених грибів

Сушені гриби промити холодною водою, поставити мочитися на 5 - 6 годин. Потім вимочені гриби процідити через друшляк, добре витиснути, дрібно посікти або перемолоти на м'ясорубці через грубу сітку. Викласти в посудину, залити водою і додати воду, в якій мочилися, і поставити варити. Порізати цибулю, легко стушити на олії і дати до грибів. Підсмажити 2 - 3 ложки борошна, розвести водою, влити до варива.

Наприкінці дати сіль, лавровий лист, перець, дрібненько порізаний часник, олію лляну. Подавати гриби в десертних глибоких тарілочках або глиняних мисочках. На Лемківщині така страва з грибів була обов'язковою на Святий Вечір.

Варянка (борщ)

Закип'ятити 2-3 л вару (квасу) з капусти. Якщо квас перекислий, розбавити водою, а якщо ні, можна додати лимонної кислоти. Додати порізаний кубиками буряк і варити. Додати підсмажену на олії цибулю.

Окремо взяти 150 г молока, до молока вбити яйце, розколоти, додати столову ложку муки туди ж, добре розмішати - і вилити до борщу. Наприкінці додати кріп, петрушку, кмин. Їсти з картоплею, хлібом.

Старанка (молочний суп)

2 л молока закип'ятити. З 150-200 г борошна вищого ґатунку замісити на воді з яйцем тісто і пальцями відщипувати від нього маленькі шматочки, кидати на кип'ячене молоко. Коли ще кипить, додати дрібку солі, до смаку цукру, масла.

Галушки з капустою

Картоплю потерти на тертці, процідити через марлю, злити сік, а крохмаль, що утворився, додати до картопляної маси. Також додати трохи муки і посолити, можна додати і яйце. Окремо шинкуємо свіжу капусту, відварюємо в підсоленій воді, відціджуємо. Коли в каструлі закипить вода (підсолена), беремо чайною ложкою картопляну масу і кидаємо на окріп. Варимо приблизно 10 хв. Потім промиваємо у друшляку і з'єднуємо з капустою. На сковорідку дати трохи масла і трохи маргарину і засмажити 3 цибулі. Потім засмажку додати до страви і перемішати.

Ябчанка (суп фруктовий)

Яблука почистити від серединки і лушпинки, порізати на шматочки і варити до готовності, перетерти через друшляк або вим'яти. Розколоти борошно із сметаною, влити у вариво і легко хай закипить. До смаку додати цукор. Їсти з картоплею, хлібом. Таким самим способом можна приготувати грущанку і слив'янку.

Пирог з квашеною капустою

Квашену капусту віджати, промити-і зварити. Потім відкинути на друшляк, щоб стекла вода, дрібно посікти або змолоти на машинці. Підготовлену капусту стушити до готовності, додаючи трохи жиру і води. Потім додати підсмажену цибулю, сіль, перець і знову підсмажити, щоб капуста трохи підсохла.

Замісити тісто і виробити вареники.

Таким способом можна зробити вареники з свіжої капусти.

ОГОЛОШЕННЯ ТА АНОНСИ

ЛЕМКІВСЬКИЙ СВЯТВЕЧІР ЦЬОГО РОКУ НЕ ПРОВОДИТИМЕТЬСЯ

Лемківський Святвечір (Велия), який традиційно відбувався щороку у другу неділю січня цього року не проводитиметься. Таке рішення було прийнято на засіданні Правління Львівського товариства “Лемківщина”.

У цілому воно відповідає позиції Колегії Всеукраїнського товариства “Лемківщина”, на останньому засіданні якої було вирішено відмовитись від святкувань у Різдвяний період у зв'язку з військовими діями на сході України.

У зв'язку з цим цього року також не проводитимуть традиційного Лемківського Йордану, який відбувався щороку у Тернополі у другій половині січня.

Довідка

Лемківський Святий Вечір або Велия (польське запозичення) – це одне з найурочистіших християнських свят, яке згідно східного обряду лемки відзначають напередодні Різдва та святом Богоявлення.

У цей день згідно української традиції готується 12 пісних страв, серед яких обов'язково мають бути узвар, борщ, пироги, риба, капуста, картопля, гриби. Кутя як традиційна обрядова їжа та символ українського Святого Вечора не часто зустрічалась на Лемківщині, що було пов'язано з труднощами вирощування пшениці та зернових культур. Автентичною лемківською стравою Велиї є кисилиця – суп з вівсяного борошна чи крупи.

Джерело: letky.lviv.ua

МИ ПАМ'ЯТАЄМО

У грудні народилися:

1 грудня Анатолій КОС-АНАТОЛЬСЬКИЙ (1909-1983)

4 грудня Микола ФІЛЬ (1922-1983)

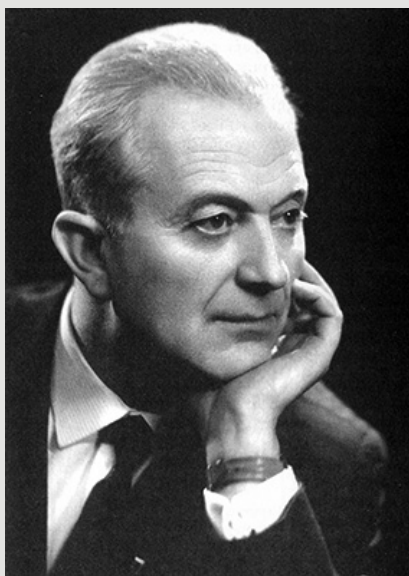
13 грудня Михайло МАЦІЄВСЬКИЙ (1911-1987)

13 грудня Федір ФЕДАК (1895-1970)

15 грудня Олекса-Мирон БІЛАНЮК (1926-2009)

26 грудня Іван МАЙЧИК (1927-2007)

* * *

1 грудня 1909 року у Коломиї народився **Анатолій КОС-АНАТОЛЬСЬКИЙ** (1909-1983) - український композитор, народний артист України, лауреат державної премії імені Т.Г.Шевченка (1980).

Навчався у Станіславській гімназії. Тут створив хор і почав записувати перші пісні. У 1931 році закінчив юридичний факультет Львівського університету, а в 1934 - Львівську консерваторію.

У 1930-х разом з Богданом Весоловським входив до складу популярної у той час на Львівщині «Капели Яблонського».

Його першою самостійною творчою роботою стало музичне оформлення спектаклів Львівського музично-драматичного театру (1941). В часі війни перебував на теренах Західної України. Після Другої світової війни став членом Львівського обласного відділення Спілки радянських композиторів України.

Працював концертмейстером Львівського драматичного театру, а з 1952 - викладачем Львівської консерваторії імені М.Лисенка. З 1973 року – професор. Народний артист України (1969), лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка (1980).

Анатолій Кос-Анатольський є автором концертів (два для фортепіано, один для арфи, рапсодія «На верховині»), вокально-симфонічний творів (кантати «Давно те минуло», «Безсмертний заповіт», ораторія «Від Ніагари до Дніпра», поема «Львівська легенда»), популярних хорів («Нова Верховина», «На горах Карпатах» тощо), сольних пісень («Думи німі», «На горах Карпатах», «Зустріч на стерні», «Коломия-місто», «Ой коли б я сокіл», «Гей, браття опришки», «Лукашева сопілка», «Білі троянди», «Зоряна ніч»), романсів («Солов'їний романс», «Ой ти, дівчино, з горіха зерня», «Ой піду я межі гори»), балетів («Хустка Довбуша», «Сойчине крило», «Орися»), опери («Назустріч сонцю»), оперети («Весняні грози»). Він широко використовував пісенні здобутки лемків, обробляв лемківські пісні.

Помер 30 листопада 1983 року у Львові, похований на 3-му полі Личаківського цвинтаря.

* * *

15 грудня 1926 року у селі Сянічок, що неподалік Сяніка, народився **Олександр Мирон БІЛАНЮК** (1926-2009) – американський фізик українського походження, професор, іноземний член НАН України, співавтор (разом з Джорджем Сударшаном) концепції тахіонів, яка започаткувала новий напрям сучасної фізики.

Коли майбутньому професору було 16 років німецька окупаційна влада вивезла його на примусові роботи до Німеччини, а згодом тут ж вивезли його батьків. На момент закінчення ДСВ перебував з батьками в американській зоні окупації, яких віднайшов з допомогою повідомлень ООН.

Згодом батьки переїжджають на постійне проживання до США, тоді як Олекса-Мирон їде на навчання до Бельгії. Після переїзду до США він продовжив навчання у Мічиганському університеті, де отримав два дипломи - фізика та математика, а також захистив докторську дисертацію з ядерної фізики за спеціальністю «ядерні реакції».

Після закінчення навчання два роки працював в Аргентині над новим циклотроном. Пізніше повернувся до США, де протягом тридцяти років працював викладачем у Свартморському коледжі (неподалік Філадельфії) та займався науково-дослідницькою роботою. Співпрацював з вченими-фізиками Франції, Італії, Німеччини, Китаю, Японії.

У 1962 році разом з індійським вченим Джорджем Сударшаном опублікував наукову статтю про теорію можливості існування тахіонів - частинок, що рухаються швидше від світла. Уже пізніше він видав книгу «Тахіони».

У 1976 році як американський вчений був запрошений Київським інститутом ядерних досліджень. Пізніше був членом редакційної колегії «Українського фізичного журналу», що видається Київським інститутом теоретичної фізики.

Біланюк активно займався громадською роботою. З 1998 по 2005 рік був президентом Української вільної академії наук, президентом Української академії мистецтв і наук у США, а також був дійсним членом Наукового товариства імені Т.Г.Шевченка.

Помер 27 березня 2009 року у США, похований у м.Валінгфорд (штат Пенсильванія).

* * *

26 грудня 1927 року у селі Одрехова у Сяніцькому повіті (тепер - Республіка Польща) народився **Іван МАЙЧИК** (1927-2007) - український диригент, фольклорист, композитор, педагог. Заслужений діяч мистецтв України (1993), член Спілки композиторів України (1999).

У 1946 році разом з батьками депортований до Радянської України у село Кокутківці Зборівського району Тернопільської області. Перші кроки у своєму творчому шляху робив у селищі Залізці, де був музичним керівником

у районному будинку культури, а з 1950 року – у будинку школярів у Тернополі.

Закінчив Тернопільське музичне училище (1956) і диригентський факультет Львівської консерваторії (1961).

З 1959 по 1971 роки (з перервами) працював музичним редактором Львівського обласного радіо. Був засновником і головним диригентом хору при Львівському обласному комітеті радіомовлення і телебачення (1960-1970). Одночасно був художнім керівником й головним диригентом заслуженої хорової капелли «Трембіта» (1964-1966). У цей же час організовував фольклорні експедиції і вів цикл радіопередач «З історії народних пісень».

На далі працював викладачем Львівського музичного училища ім. С. Людкевича (від 1971) і Львівської національної музичної академії ім. М.Лисенка. Виховав 24 диригентів, 16 із них закінчили консерваторію і успішно працюють на ниві українського мистецтва.

Творчий доробок Івана Майчика охоплює понад 450 позицій вокально-хорової музики з багатим жанровим розмаїттям: романси, обробки народних пісень для голосу в супроводі фортепіано, хорові обробки а капелло, вокальні ансамблі, хорові твори на слова українських поетів.

Першу збірку народних творів «Співаночки мої» видав у 1967 році, потім «Лемківські народні пісні в обробці Б. Дрималика» (1970), вийшли статті про Соломію Крушельницьку, А. Кос-Анатольського та ін. Упорядник збірників: «Народні пісні з репертуару С. Крушельницької» (1971), «Народні пісні з репертуару П. Кармалюка» (1976), збірка «Пісні і балади с. Ільник Турківського району» (1981), «Українські народні пісні з репертуару О. Врабеля» (1982), «Хорові твори на слова українських поетів» (1989), «Хорові твори на слова Б.-І. Антонича» (1989), «Українські народні пісні в обробці для хору» (2000), «Українські народні пісні з репертуару О. Врабеля», «Хорові твори та романси на слова Т. Шевченка» (2003), «Збірник вокальних хорових творів та романсів на сл. Б.-І. Антонича» (2004). Співавтор книги про рідне село «Одрехова у минулому. 1419–1999» (1999).

Івану Майчику властива глибока любов до рідної Лемківщини. Не випадково, що у нього найбільше творів на слова поета Б.І.Антонича. Композитор мріяв підготувати окремі збірки музичних творів на слова українських поетів Т.Шевченка, О. Олеся, М. Вороного, Лесі Українки, І. Франка, С. Чернецького, Л. Костенко, В.Ольжича, М. Рильського, М. Людкевича, В. Стельмаха, М. Петренка, А. Забашти, В. Куйбіди.

Помер Іван Майчик 24 жовтня 2007 року у Львові і похований на Личаківському кладовищі.

Підготував: Тарас Радь